

УДК 821.111
П41

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Poe E. A. The Complete Tales & Poems of Edgar Allan Poe : Short Stories /
Edgar Allan Poe. — Beverly : Rock Point, 2020. — 888 p.

Переклад з англійської Володимира Горбатюка

Дизайнер обкладинки Анастасія Колевашко

ISBN 978-617-15-1368-6
ISBN 978-163-10-6719-8 (англ.)

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2025
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2025

МЕТЦЕНГЕРШТАЙН

*Pestis eram vivus —
moriens tua mors ero*¹.

Мартін Лютер

С трах і усвідомлення неминучості смерті повсюдно переслідували людство в усі часи. Тож навіть наводити точну дату тієї події, про яку я збираюся вам розповісти? Досить сказати, що в період, про який йтиметься, в Угорщині панувала тверда, хоча й прихована віра в доктрини метемпсихозу². Про самі ці доктрини, себто про їхню хибність чи імовірність, я не скажу нічого. Одначе запевняю вас, що значною мірою наша невіра — як, за словами Ла Брюєра, і всі наші негаразди — «vient de ne pouvoir etre seuls».³

¹ За життя я був твоєю чумою... вмираючи, я стану твоєю смертю (лат.).

² Переселення душ. Мерсьє в «L'an deux mille quatre cents quarante» («Рік дві тисячі чотириста сороковий») серйозно підтримує доктрини метемпсихозу, а Ісаак Дізраелі стверджує, що «жодна система не є настільки простою і настільки легкою для розуміння». Полковник Етан Аллен завдяки своєму твору «Green Mountain Boy» («Хлопчик із Зеленої гори») також вважається серйозним знавцем метемпсихозу (прим. перекл.).

³ Походить від того, що ми нездатні залишатися на самоті (фр.).

Але в цих угорських забобонах є моменти, які практично межують з абсурдом. Вони, тобто угорці, значною мірою відрізняються своїми віруваннями від східних першоджерел. Наприклад, «Душа», кажуть вони (і тут я наводжу слова вельми розумного й проникливого парижанина) «ne demeure qu'un seul fois dans un corps sensible: au reste — un cheval, un chien, un homme meme, n'est que la ressemblance peu tangible de ces animaux».¹

Родини Берліфтіцингів і Метценгерштайнів ворогували століттями. Ніколи раніше два такі славетні доми не були такими взаємно озлобленими, а ворожнеча між ними — такою смертоносною. Ще в ту добу, коли розгорталася ця історія, одна стара карга змарнілого й зловісного вигляду сказала, що «швидше змішаються вогонь і вода, ніж Берліфтіцинг потисне руку Метценгерштайну».

Безумовно, самі собою ці слова не значили майже нічого. Але більш тривіальні причини породили — причому вельми швидко — наслідки, не менш насичені подіями. До того ж, маєтки, що межували між собою, здавна чинили конкурентний вплив на справи місцевої влади, обтяженої власними проблемами. До того ж, близькі сусіди рідко бувають друзями, а мешканці замку Берліфтіцинг могли зазірати зі своїх високих контрфорсів прями-сінько у вікна палацу Метценгерштайн. Як виявилось, найменше ця більш ніж феодальна пишність, була схильна заспокоювати роздратовані почуття менш родовитих і менш заможних Берліфтіцингів. Тож недивно, що слова цього пророцтва, хоч якими безглуздими вони не були б, змогли розсварити й утримати у розбраті дві родини, і без того схильні до сварок через постійне підбурювання до за давнених ревнощів. Здавалося, це пророцтво означало — якщо воно взагалі щось означало — остаточну перемогу сильнішого дому; і, звісно, згадувалося з іще більшою озлобленістю домом слабшим і менш впливовим.

¹ Живе лише один раз в чуттєвому тілі: для решти ж — коня, собаки чи інколи навіть самої людини це не більше, ніж слабка подоба цих істот (*фр.*).

Вільгельм, граф Берліфтіцинг, хоч і високого походження, на час написання цієї розповіді був німецьким і недоумкуватим дідком, який не відзначався нічим, окрім непомірної і зятятої особистої антипатії до родини свого суперника і такої пристрасної любові до коней та полювання, що ані тілесна неміч, ані похилий вік, ані розумова неспроможність не заважали йому щодня брати участь у небезпечних перегонах.

З іншого боку, Фрідріх, барон Метценгерштайн, був іще неповнолітнім. Його батько, міністр Г..., помер молодим. Його мати, пані Марія, швидко пішла слідком за ним. На той час Фрідріху йшов вісімнадцятий рік. Вісімнадцять років у великому місті — це невеликий термін, але в глушині — в такій чудовій глушині, як оте старе князівство — цокання годинника має глибше значення.

Через деякі особливі обставини, пов'язані з управлінням його батька, молодий барон, після його смерті, одразу ж успадкував право на його величезні володіння. В ті часи угорським дворянам такі розлогі маєтки належали нечасто. Його замкам не було числа. Головним з точки зору пишноти і розмаху був «Палац Метценгерштайн». Межі його володінь так і не було чітко визначено, але його головний парк простягався на п'ятдесят миль.

Після того, як такий молодий власник із настільки своєрідною вдачею, успадкував безпрецедентний статок, мало хто здогадувався про його ймовірну подальшу поведінку. І насправді протягом трьох днів поведінка спадкоємця перевершила Ірода і навіть перевершила очікування його найзахопленіших шанувальників. Ганебні оргії, кричуща підступність, нечувані звірства швидко дали зрозуміти його тремтячим від страху васалам, що ані робліпна покора з їхнього боку — й ані докори сумління з його боку — відтепер не врятують їх від безжальних пазурів цього Калігули в мініатюрі. У ніч на четвертий день стайні замку Берліфтіцинг були охоплені вогнем; і одностайна думка сусідів додала навмисний підпал до і без того жахливого списку прогрішень і злочинів барона.

Але під час гармидеру, спричиненого цією подією, сам молодий вельможа сидів, наче занурений у медитацію, в просторах і безлюдних верхніх апартаментах родового палацу Метценгерштайнів. Багаті, хоча й вицвілі гобелени, що похмуро погойдувалися на стінах, зображали похмурі й величні постаті сотень славетних предків. На одних священники в пишних горностаєвих хутрах і папські сановики, що звично сиділи поруч із феодалом і самодержцем, накладали вето на бажання світського владики або стримували едиктом папського верховенства бунтівний скіпетр заклятого ворога. На других гобеленах зловісні високі постаті князів Метценгерштайнів — їхні м'язисті бойові коні, що проносяться над тілами полеглих ворогів — лякали своїм агресивним виразом найстійкіші нерви; на третіх — хтиві граціозні постаті дам минулих часів витали в хитросплетіннях ірреального танцю під звуки уявної мелодії.

Але коли барон прислухався (або ж вдав, що прислухався) до поступового зростання галасу в стайнях Берліфтіцинга — чи, можливо, став обмірковувати якусь нову витівку, якийсь іще більш разючий акт зухвалості — його погляд мимоволі впав на фігуру величезного, неприродно забарвленого коня, зображеного на гобелені, що належав сарацинському пращуру родини його суперника. Сам кінь на передньому плані картини стоїть нерухомо, наче статуя, тоді як на задньому плані його повалений вершник гине від кинджала Метценгерштайна.

На губах Фредеріка з'явився зловісний вираз, коли він усвідомив напрямок, якого мимоволі набув його погляд. Проте він не відвів його. Навпаки, Фредерік ніяк не міг пояснити всепоглину тривогу, яка наче зловісним саваном падала на його почуття. Він насилу узгоджував свої непевні й незв'язні відчуття з упевненістю, що не спить. Що довше він дивився, то більше чари поглинали його, то більш неможливим здавалося, що він коли-небудь зможе відірвати погляд від цього дивовижного гобелена. Але гармидер надворі раптово став сильнішим, і Фредерік із вимушеним

зусиллям перемкнув свою увагу на рожеві відблиски, які стайні, що палали, кидали на вікна його апартаментів.

Однак це тривало лише якусь мить; його погляд мимовільно повернувся до стіни. На його превеликий жах і здивування, голова велетенського коня тим часом змінила своє положення. Шия тварини, яка, наче зі співчуття, раніше була вигнута дугою над розпростертим тілом свого володаря, тепер витягнута на повну довжину в напрямку барона. Очі, раніше невидимі, тепер мали енергійний і людський вираз, а також блищали вогненным і незвичайним червоним кольором; а розтулені губи явно розлюченого коня оголили його моторошні й огидні зуби.

Заціпенілий від жаху, молодий шляхтич, погойдуючись, попрямував до дверей. Коли він відчинив їх, спалах червоного світла, що проник далеко в кімнату, кинув його тінь із чіткими обрисами на тремтячий гобелен; і Фредерік здригнувся, побачивши, як ця тінь — поки він хитався на порозі — набула чіткого положення і точно заповнила собою контури невблаганного і триумфального вбивці сарацина Берліфтіцинга.

Щоб полегшити пригнічений настрій, барон поспішив на свіже повітря. Біля головних воріт палацу він зустрів трьох конюхів. Із великими труднощами, ризикуючи життям, вони стримували конвульсивні стрибки велетенського коня вогняної масті.

— Чий це кінь? Звідки він у вас? — запитав юнак допитливим і хрипким тоном, враз зрозумівши, що таємничий кінь у завішеній гобеленами кімнаті — це точна копія розлюченої тварини, що стояла перед його очима.

— Він ваша власність, володарю, — відповів один з конюхів, — принаймні на нього не претендує жоден інший власник. Ми зловили його, коли кінь вирвався, весь димлячись і пінячись від люті, зі стаєнь замку Берліфтіцинг, які палали. Припустивши, що він належав до старої графської стайні іноземних коней, ми відвели його назад як загубленого. Але тамтешні конюхи заперечують свій

стосунок до цієї тварини, що є дивним, оскільки на ньому є явні сліди того, що він ледве врятувався від полум'я.

— На чолі у нього також дуже виразно витаврувані літери W. V. B. — втрутився другий конюх, — Я, звісно ж, припустив, що це ініціали Вільгельма фон Берліфтіцінга, але всі в замку запевняють, що бачать цього коня вперше в житті.

— Як дивно! — сказав молодий барон, замислившись і, мабуть, не усвідомлюючи значення своїх слів. — Це, як ви кажете, чудовий кінь — видатний кінь! Хоча, як ви дуже справедливо зауважили, підозрілої й норовливої вдачі; нехай він буде моїм, — додав барон після паузи, — можливо, такий вершник, як Фрідріх Метценгерштайнський, зможе приборкати навіть диявола зі стайні Берліфтіцінга».

— Ви помиляєтеся, мілорде; кінь, як ми вже згадували, не з графських стаєнь. Якби це було так, то ми, добре знаючи свій обов'язок, не стали б приводити його в присутність вельможі з вашого роду.

— І то так! — сухо промовив барон, і тієї самої миті з палацу прискореним кроком вийшов, весь розчервонілий, паж з опочивальні. Він прошепотів на вухо своєму господареві розповідь про раптове зникнення невеликої частини гобелена у вказаній ним кімнаті; при цьому барон перейшов до подробиць дрібного й побічного характеру; але з тихого шепоту, яким ці подробиці були повідомлені, не вислизнуло нічого, що могло б задовольнити збуджену цікавість конюхів.

Схоже, молодого Фредеріка під час цієї розмови охопили різноманітні емоції. Однак незабаром він опанував себе, на його обличчі з'явився вираз рішучої злостивості, і віддав безапеляційний наказ негайно замкнути зазначені апартаменти й віддати ключ у його власне розпорядження.

— Ви чули про прикру смерть старого мисливця Берліфтіцінга? — запитав барона один з його васалів, коли після уходу пажа величезний кінь, якого вельможа взяв за свого, з подвоєною люттю

помчав довгою алеєю, що тягнулася від палацу до стайні Метценгерштайна.

— Не може бути! — вигукнув барон, різко обертаючись до мовця, — Невже він помер?

— Це справді так, мілорде; і для вашого благородія, гадаю, це стане вельми бажаною новиною.

На обличчі слухача промайнула посмішка.

— Як він помер?

— Під час недоречної спроби врятувати свого улюбленого мисливського коня він натомість прикро загинув у полум'ї.

— От бідола-а-а-ха! — протяжно мовив барон, ніби повільно і невідворотно переконуючись в істинності якоїсь захопливої ідеї.

— Та отож, бідолаха, — повторив васал.

— Це просто шок! — спокійно сказав юнак і тихо повернувся до палацу.

З того дня у вчинках розпусного молодого барона Фрідріха фон Метценгерштайна відбулися помітні зміни. Його поведінка розвіяла всі очікування і мало відповідала розрахункам багатьох зайнятих інтригами матерів, а його звички і манери ще менше, ніж раніше, були схожі на звички і манери аристократичних сусідів. Молодого барона рідко бачила за межами його володінь, і в цьому широкому світі, сповненому можливостей для спілкування, він був абсолютно самотнім — якщо, звісно, дивовижний і стрімкий кінь вогняної масті, на якому відтепер постійно їздив, не мав якогось таємничого права називатися його другом.

Однак численні запрошення з боку сусідів іще довго продовжували періодично надходити. «Чи вшанує барон своєю присутністю наші свята?», «Чи приєднається барон до нас на полюванні на кабана?». «Метценгерштайн не полює»; «Метценгерштайн не буде присутній» — такими були гордовиті й лаконічні відповіді.

Ці повторювані образи були бундючні знаті не до вподоби. Такі запрошення ставали менш сердечними, рідшими, а згодом і зовсім